

② אורי-אל

(לגד) וירץ עשו לקראתו ויחבקו
ויפל על צוארו וישקהו ויבכו.

יש להבין סיבת בכיית יעקב, וגם יש לעיין
במשמעות המקרא "ויבכו" לשון רבים המורה
שבכייית עשו ובכייית יעקב כוונה אחת להן,
וצריך ביאור.

ונראה שהנה מה שנתפייס עשו וקבל את
יעקב ברצון היה בזה נס נגלה, שהרי כוונתו
ותכלית ביאתו היתה כדי לאבדו מן העולם,
אלא שבאותו רגע ממש נכמרו רחמיו ויחבקו
וישקהו ויבך על צואריו, וכמו שהביא רש"י
דברי הספרי (בהעלותך פיסקא סט) א"ר
שמעון בן יוחי הלכה בידוע שעשו שונא
ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה
ונשקו בכל לבו, שההלכה שעשו שונא ליעקב
היא בהנהגה הטבעית שבא על דעת לנשכו

ולהרגו, אלא שכהרף עין נעשה נס ובאותו
הרגע נהפכה ההנהגה מטבע להנהגה נסית
ונשקו בכל לבו.

ומורי מרן הר"ר ירוחם ממיר זצוק"ל אמר
על מה שיעקב הכין את עצמו לדורון לתפלה
ולמלחמה (רש"י לב, ט) כדי שלא לסמוך על
הנס, שהכוונה שמדת עשו היא "ועברתו שמרה
נצח" (עמוס א, יא), וא"כ שבירת מדה זו
שיכמרו רחמיו על יעקב אחיו היא דבר נסי
ואין סומכין על הנס. והוא הוסיף שכל ענין
של שבירת המדות הוא בבחינת נס, ע"כ דבריו
הקי.

וכראות עשו גודל הנס שנתהפך טבעו הכיר
מצבו השפל ובכה על מה שאיבד עולמו, ועל
אף שנתגדל בביתם של אברהם ויצחק ירד
פלאים עמוק עמוק, כי גם הוא היה יכול
להגיע למדרגות גדולות כעין אחיו, ויעקב בכה
כשראה איך שכן יצחק ונכד אברהם נפל
לביא עמיקתא בשפל המצב הרוחני. וא"כ
היתה בכיייתם אחת, וזהו "ויבכו".

ודברינו יפצו אורה על מאמרם ז"ל (סוטה
מא:): דרש ר' יהודה בר מערבא ואיתימא ר'
שמעון בן פזי מותר להחניף לרשעים בעולם
הזה וכו' ר"ש בן לקיש אמר מהכא (לגי)
"ויאמר יעקב וגו' כי על כן ראיתי פניך כראת
פני אלהים ותרצני", אשר יש לעיין אף שמותר
להחניף מחמת יראה הרי בוודאי יש גבול

ל' רב אחי' וכן נאמר: **ויבכו** רבושם
רבי, אבל החלק השני של הברכות.
ברכת השררות, מכיון שיש בו ניוגודים
וסתירות ותנאים, לא נתקיים ביעקב.
שהרי: **עם לבן גרתי** ולא נעשיתי שר
וחשוב. — **אע"פ שאבי ברכני**: וישתחח
לך בני אמך, ולבן, ובפרט בניו, הם
בכלל, ואע"פ הייתי שם גר. ושם
תאמר, שברכת השררות היתה על הנשי.
אם אשמור את התורה אבל ותריג
מצות שמרתי, אף בשעה שגרתי עם
לבן. וא"ת שהייתי אצלם זמן מועט, ולא

הספיקו להמליכני עליהם. — לא! ואחר
עד עתה. ישבתי עמם כ' שנה ושמרתי
את התורה, ונשארתי גר ודועה בצאן
לבן. ומה ראוי, שהברכה, בחלקה השני
(השררות והעבדות), של אבינו לא
נתקיימה בי מפני הסתירות והניגודים
שבה, וממילא אין לך לנטור לי איבה
על הברכות. וכאח צעיר הגני עבדך,
הקורא לך אדון. והדעה הזאת, שברכות
יצחק ליעקב ועשו, בנוגע לכבוד
ושררות, לא נתקיימו. — שהשתדל יעקב
להשרישה בעשו, יש בה גם משום איום
לעשו, שלא יסמוך על חרבו, שברכה
יצחק (על חרבך תחיי), שהרי אין ממש
בברכת הכבוד והגדולה של יצחק, וממילא
יש לו לחוש ללחום עם יעקב שהוא גבור
כמהו.

ק: (ו) ויהי לי שור וחמור...
ואשלחה להגיד לאדני למצא חן
בעיניך. ולעיל: עם לבן גרתי,
ופירשי, ותריג מצות שמרתי. תימה,
הלא עשו שונא יהודי עשיר יותר מעני
הרד לדבר ה' — כמו חפשי, ואיך זה
ימצא יעקב חן בעיני עשו ע"י שישמע
שנתעשר ושהוא שומר תורה? וכן קשה,
למה עליהם לאמר לעשו: עם לבן גרתי
ואחר עד עתה, הלא הדברים האלה
ידועים הם לעשו? ונ"ל, שהברכות, שברך
יצחק את יעקב ושבשבילן רדף אותו
עשו, מתחלקות לב' סוגים: א)
המבטיחות פרנסה, שפע ועשירות:
"ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני
הארץ ורב דגן ותירש" (ב) — כבוד
וממשלה: "יעבדוך עמים... וישתחוו לך
בני אמך. וכן הברכות, שברך יצחק את
עשו, הנה משני סוגים אלה: א) הנה
משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים
מעל" (ב) ועל חרבך תחיה ואת אחיך
תעבד (גם זה כבוד לעשו... לעבד את
יעקב)... ופרקת עלו מעל צוארך. ועתה
שלח יעקב ע"י המלאכים לאמר לעשו,
שהוא רואה, שהחלק הראשון מברכותיו
של יצחק, ברכות הפרנסה והשמע, שאין
בהן סתירות וחרטות (שהרי אפשר
שיהי' שניהם, יעקב ועשו, עשירים
ומושפעים בפרנסה) — נתקיימו בשניהם.
ביעקב: "ויהי לי שור וחמור... וכן
בעשו, שהרי הוא בעצמו אמר אחי: יש

כמה מותר, וא"כ איך אמר יעקב לעשו
"כראות פני אלהים" שנראה ח"ו כמחלל שמו
ית'.

וי"ל שלכן הוסיף לומר "ותרצני" ופרש"י
נתפייסת לי, והיינו שהיות שהתהפכות טבע
עשו הלזו היתה נס נגלה הרי היתה בזה
התגלות כבוד אלקים בעולם, וזהו "כי על כן
ראיתי פניך כראות פני אלקים" על ידי
"ותרצני" שנעשה נס ונתפייסת לי. והחניפה
בזה היתה שאף שהיה עשו רשע, שיבחו יעקב
בדבר טוב אמת לאמתו.

... ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עברך יעקב עם לבן גרתי וגו' (בראשית ל"ב, ה'), ופירש"י "ד"א גרתי בגמטריא תרי"ג כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים" עכ"ל. וצ"ב דהרי כבר אמר "תרי"ג מצות שמרתי" וא"כ מאי הוסיף "ולא למדתי ממעשיו הרעים" הא אם תרי"ג מצות שמר לכאורה בודאי לא למד ממעשיו הרעים.

פ"ק ע"ג

אכן המבואר בזה דבאמת שיך לקיים תרי"ג מצות ואפ"ה להיות מושפע לרע מהשפעות העולם. וזה לימוד גדול...

פרשת וישלח: א ויקרא לו קל אלקי ישראל. וכתב רש"י, שרבותינו דרשו שהקבי"ה קראו ליעקב קל. וערמב"ן, שיש בענין הזה סוד גדול, הזכירוהו עוד בביר בלשון אחר, אמר לו אתה אלוק בעליונים ואני אלוק בתחתונים, ירמוז למה שהם אומרים תמיד שאיקונין של יעקב חקוקה בכסא הכבוד וכו'. ונראה לפרש בכונתו, שכל מוסר היהדות הלא הוא מיוסד על מצות והלכת בדרכיו, שידמה האדם למדותיו של הקבי"ה. [עיי בסי ימי זכרון (עמי קמד)]. אלא שיש בענין הזה קושי גדול, דאיך אפשר לשום בן אדם להבין את דרכי ד' בכדי שיוכל להדמות להם, והלא הקבי"ה אש אוכלה הוא. ועיי הורונו חכמינו שישא בת תייה, וישא בתו לתייה וכו'. כלומר, שאופן קיום מצוה זו הוא — להדבק בידעיו. [ועיי רמב"ם פ"ו ה"ב מדעות]. שהנה התפילות — אבות תקנום, וזה יש לנו ללמוד מהם. ויצחק היה מוכן לעקידה, וממנו יש לנו ללמוד ענין מסירות נפש. ויעקב אמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך, וממנו יש לנו ללמוד גודל ענין הצדקה, וגם ללמוד שמצוה לידור בעת צרה. וגם מיוסף הצדיק יש לנו ללמוד — מזה שלא התנקם מאחיו. וממשה רבנו צריכים ללמוד מדת הסבלנות — שתמיד היה מלמד זכות על כלל ישראל פעם אחר פעם. וזוהי כונת הביר, אתה אלוק בעליונים — שמלאכי עליון יכולים ללמוד ממדותיך — באופן ישיר. אבל לבניא זה אי אפשר, מפני שקשה יותר מדאי. ולפיכך — אני אלמד לבניא באופן ההתנהגות שלי, שעיי גדולי ישראל מתגלית השכינה, לא רק במה שמסרו לנו ששמעו להדיא מפיו ית', אלא מעצם חייהם עצמם — פון זייער ביאגראפי, ווייל די שכינה ווערט אפגעשפיגעלט פון די גדולים, והיינו שקראו הקבי"ה ליעקב קל, שעל ידו יפורסם שמו של הקבי"ה, ולזה נתכוונו רז"ל במה שאמרו שדמות דיוקנו של יעקב חקוקה היא על כסא הכבוד, אז די כסא הכבוד שפיגעלט זיך אפ פון יעקביס דמות. [ובתוך דבריו הזכיר רבנו, שלפיכך נהגו לכתוב תולדות חייהם של גדולי ישראל, דמהנהגותיהם אפשר לנו ללמוד דרכי ד', וכאמור.

פ"ק ע"ג